

1992 – פרשת "רולטת הרשת"

מאת: סגן ירין כהן, עוזר ראש מדור הכשרות המפקדים והדין הבין-לאומי, בית הספר למשפט צבאי

בקיץ 1992 אירעה תקרית בטיחות חמורה בבסיס חיל האוויר בחצרים, כאשר במהלך משחק חניכה בשם "רולטת הרשת" נהרג חייל ונפצעה קשה חיילת נוספת. האירוע עורר הד ציבורי והוביל להעמדתם לדין של שני קצינים בגין אחריותם לאירוע. בנוסף הובילה הפרשה לקביעות משפטיות חשובות בתחום אחריות המפקדים.

הרשת במערכת "כבל-רשת"; הרשת נמצאת בקצה מסלול הנחיתה ונפתחת בעתות חירום

רקע עובדתי

בראשית שנות התשעים אירעו בצה"ל, למרבה הצער, מספר תאונות חמורות שגבו חיי אדם. האירועים הובילו לשיח ציבורי ולעיסוק מוגבר בצה"ל בתחום הבטיחות. במישור המשפטי, הם הובילו, בין היתר, לעיסוק בסוגיות הנוגעות לאחריות המפקדים לאירועים תאונתיים. פרשת "רולטת הרשת" הייתה אחד המקרים הבולטים בתקופה זו.

ביום 21 ליולי 1992, נערכה במסלול הטיסה בבסיס חיל האוויר בחצרים הדרכה חצי-שנתית לחיילים חדשים. באותו יום נסעה קבוצת חיילים בהובלת קצינת ההדרכה לקצה מסלול הנחיתה וההמראה, זאת כדי לצפות בהדגמה של מערכת "כבל-רשת" - מערכת כבלים ורשת מכאניים שתפקידם לבלום מטוסים במצבי מצוקה. בתום ההדרכה פנתה קצינת ההדרכה אל החיילים וביקשה מתנדבים, אשר יהיו מוכנים לאחוז ברשת בזמן שזו נפתחת. זאת, כחלק ממשחק ושעשוע או "טקס מסורתי" שהיה נהוג בקורס, ולא כחלק מדרישות תפקידם או מתרגול צבאי רשמי.

משתתפי "הרולטה" היו רב"ט אמיר מלט ז"ל וחיילת נוספת. השניים נשכבו על הרשת שהייתה פרושה בקצה מסלול הנחיתה, אחזו ברשת בחוזקה והמתינו לרגע שבו הרשת תיפתח במהירות. עם שחרור מנגנון הנפת הרשת, השניים איבדו אחיזתם, והם הושלכו לאוויר ונחבלו באופן חמור בעת הנפילה לקרקע. רב"ט מלט ז"ל נפטר ימים ספורים לאחר מכן. מבדיקת האירוע, התברר שמשחק "רולטת הרשת" לא התרחש בפעם הראשונה, אלא הונהג בקרב החיילים גם בעבר, אלא שבפעם זו הוא נגמר באסון.

ההליך המשפטי

בעקבות האירוע נפתחה חקירת מצ"ח. בין השאר, התמקדה החקירה בסוגיות הקשורות לאחריות המפקדים. מסקנת החקירה הייתה כי התנהלות המפקדים היוותה מרכיב עיקרי ומשמעותי באסון. שני המפקדים שנכחו באירוע עצמו זה, היו קצינת ההדרכה שליוותה את החיילים והובילה את המשחק, ועימה היה קצין נוסף ששימש כקצין מגדל הפיקוח במועד הרלבנטי.

בתום החקירה הועמדו שני הקצינים לדין בפני בית הדין הצבאי המחוזי. הם הורשעו בגרימת מוות ברשלנות ובגרימת חבלה ברשלנות לפי סעיפים 304 ו-341 לחוק העונשין, בהתאמה.

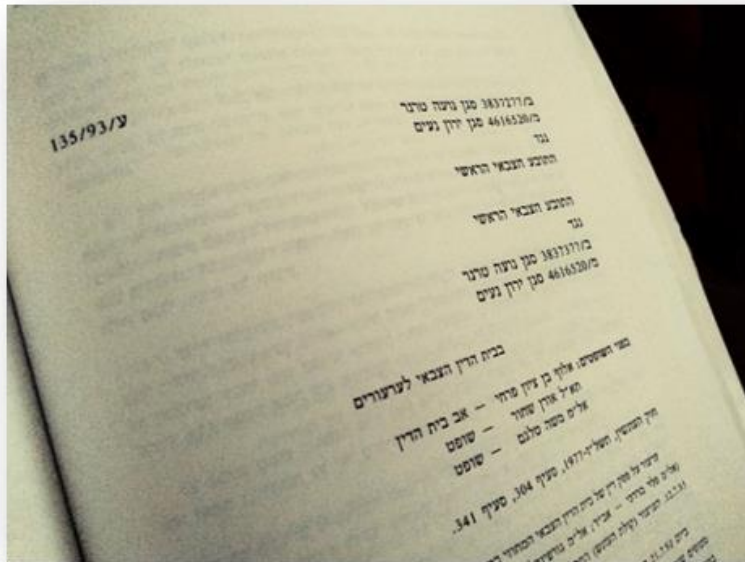
הקביעה המרכזית של בית הדין הצבאי המחוזי הייתה שמעבר לכללים הקבועים בחוקים, בפקודות ובהוראות המחייבות, כל מפקד נתון גם לחובה כללית המעוגנת בדין (גם אם אינה קבועה באיסור נקודתי או בחובת התנהגות ספציפית) – חובה רחבה להפעיל את הסמכות הפיקודית מתוך שיקול דעת, ולקיים בקרה אחר ביצוע של פקודות והוראות בקרב החיילים, על בסיס רמת ההתנהגות המאפיינת מפקד סביר.

קצינת ההדרכה נידונה ל-15 חודשי מאסר, מתוכם 6 חודשים בפועל, ולהורדה לדרגת טוראי. קצין מגדל הפיקוח נידון ל-12 חודשי מאסר, מתוכם 5 חודשים לריצוי בפועל, והורדה לדרגת סמל. נקבע כי עונשי המאסר ירוצו בדרך של עבודה צבאית. המשפט עורר תהודה ציבורית וביקורת מצד משפחת החייל המנוח, לפיה אכיפת הדין כלפי המפקדים לא מוצתה ולא הייתה מחמירה דיה. בנוסף, עלתה לסדר היום הציבורי דרישה להוציא מידי צה"ל את סמכות האכיפה וההעמדה לדין ביחס לתאונות אימונים ומקרי מוות שלא בפעילות מבצעית.

שני הצדדים להליך ערערו על פסק הדין, ובית הדין הצבאי לערעורים נדרש לדון בהרשעה ובעונש שהוטל על הקצינים.

בעניינו של קצין מגדל הפיקוח, שופטי בית הדין הצבאי לערעורים שבו וקבעו שהקצין ידע על הפעילות ולא מנע את התרחשותו של המשחק המסוכן, ובכך לא מימש את חובתו הפעילה למנוע את האסון. לפיכך, הערעור על עצם הרשעתו ועל חומרת עונשו נדחה.

יתר על כן, בית הדין הצבאי לערעורים קיבל את בקשת התביעה הצבאית להטיל על הקצינים עונשים משמעותיים יותר שישקפו את חובתם לעמוד על המשמר ולהקפיד הקפדה יתרה על כללי הבטיחות. בפסק-הדין הודגש, כי כאשר מדובר במפקדים בצה"ל, יש חשיבות לצורך להרתיע את הרבים מפני כשלון בעבירות דומות. לפיכך הוחמרו העונשים ונקבע כי מאסרם של הקצינים ירוצה כמאסר בפועל (ולא בדרך של עבודה צבאית כפי שהוחלט בערכאה שלמטה).

כותרת פסק דינו של בית הדין הצבאי לערעורים בפרשה

חשיבות הפרשה

פרשת "רולטת הרשת" הייתה אסון חמור, ששיקף כשל בהתנהלות שהייתה נהוגה באותה עת בבסיס חיל האוויר בחצרים.

חשיבת הפרשה, בכך שהיא הדגישה את האחריות המוטלת על מפקדים למתרחש תחת פיקודם. זאת, בדגש על חובת הפעלת שיקול הדעת הפיקודי ועל השמירה על ביטחונם האישי של החיילים שתחת פיקודם.

הדבר בא לידי ביטוי הן בקביעות העקרוניות של בית הדין הצבאי לערעורים בפרשה, הן בעונשים שהוטלו על הקצינים בגין אחריותם למותו של רב"ט מלט ז"ל ופציעתה של החיילת הנוספת שנפגעה באירוע.

מדוע בחרתי בנושא?

כחלק מתפקידי כקצין הדרכה בבית הספר למשפט צבאי, אני נדרש לשיח מורכב בעניין אחריות מפקדים באופן תדיר, ולהבנה של מושגים וערכים הקשורים לאחריות המפקדים בצה"ל. פרשת "רולטת הרשת", היא אירוע טראגי שתוצאותיו קשות, והיא משמשת מקרה מובהק ללימוד הנושא ולחיזוק הידע והמודעות בקרב מפקדים בתחום הבטיחות ואחריות המפקדים.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- חא228/92, התובע הצבאי נ' סגן ט', סגן נ' וסגן ע';
- ע/135/93, סגן ט' ואח' נ' התובע הצבאי הראשי, קובץ פסקי-דין נבחרים של בית-הדין הצבאי (1993) 216;
- בתייה גור, "אבן תחת אבן", עם אחד, 1998;
- גלית ברונשטיין, "כולם היו בנינו? שיח שכולים ושיקולי השכול", המשפט 13, פברואר 2002.